

Брюксел, 4 май 2026 г.
(OR. en)

8828/26

ENER 215
FISC 160
ECOFIN 563
COMPET 518
ENV 445
IND 303

ПРИДРУЖИТЕЛНО ПИСМО

От:	Генералния секретар на Европейската комисия, подписано от г-жа Martine DEPREZ, директор
Дата на получаване:	30 април 2026 г.
До:	Г-жа Thérèse BLANCHET, генерален секретар на Съвета на Европейския съюз
№ док. Ком.:	COM(2026) 850 final
Относно:	ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА И ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ относно обусловените от пазара цени за доставка на електроенергия, ефективната конкуренция на пазара на дребно и насърчаването на възнаграждаването за гъвкавост при договорите на дребно

Приложено се изпраща на делегациите документ COM(2026) 850 final.

Приложение: COM(2026) 850 final

Брюксел, 30.4.2026 г.
COM(2026) 850 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА И ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

относно обусловените от пазара цени за доставка на електроенергия, ефективната конкуренция на пазара на дребно и насърчаването на възнаграждаването за гъвкавост при договорите на дребно

ВЪВЕДЕНИЕ

В член 5, параграф 10 от Директива (ЕС) 2019/944 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 г. относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия¹ (наричана по-долу „Директива (ЕС) 2019/944“ или „Директивата за електроенергията“) се изисква Комисията да докладва за прилагането на разпоредбите на член 5 относно обусловените от пазара цени за доставка и публичните интервенции при определянето на цените за доставка на електроенергия.

В съответствие с ангажимента си за насърчаване на финансовата достъпност на енергията и осигуряване на гъвкаво участие на пазарите на електроенергия, както е обявено в Плана за действие за енергия на достъпни цени² (ПДЕДЦ), Комисията се стреми да насърчава възнаграждаването³ като средство за по-достъпни цени на енергията, включително чрез по-ниски разходи за доставка на електроенергия.

Конкурентните пазари на дребно и гъвкавостта от страната на потреблението са тясно свързани с други аспекти на ПДЕДЦ, и по-специално със стратегиите на Комисията за електрификация и цифровизация, които също са ориентирани до голяма степен към реализиране по начин, благоприятен за потребителите⁴.

Първата глава на настоящия доклад е съсредоточена върху обусловените от пазара цени на дребно, както се изисква от член 5 от Директива (ЕС) 2019/944, които са от ключово значение за създаването на ефективна конкуренция между доставчиците и подобряването на пазарните оферти за потребителите. В нея също така се подчертават практиките за подпомагане на държавите членки при прилагането на член 5. Обусловените от пазара цени също са важни за осигуряването на гъвкави договори. В държавите членки, в които все още съществуват ценови интервенции, този преход трябва да бъде внимателно управляван, за да се гарантира финансова достъпност, като същевременно се даде възможност за ясни ценови сигнали, които да служат като основа за гъвкави договори на дребно.

Гъвкавостта от страната на потреблението⁵, която може да се постигне по различни начини, играе централна роля за приважането на пазарите в съответствие с нуждите на потребителите, като осигурява финансова достъпност, икономии и ефективност на системата. Гъвкавостта носи полза както пряко за участващите потребители — чрез по-ниски цени и по-ефективно използване на енергията, така и за системата като цяло — чрез намаляване на разходите и повишаване на ефективността. Въпреки това основният принцип трябва да бъде, че гъвкавостта е в полза на потребителите, а не ги обременява, и че офертите на дребно и стимулите за системата са разработени така, че да гарантират яснота, справедливост и приобщаване. За да се реализират тези ползи на практика,

¹ Директива (ЕС) 2019/944 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 г. относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и за изменение на Директива 2012/27/ЕС (преработен текст) (текст от значение за ЕИП), (ОВ L 158, 14.6.2019 г., стр. 125), от държавите членки се изисква да завършат транспонирането преди 31 декември 2020 г. ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/944/oj>.

² COM(2025) 79 final, „План за действие за енергия на достъпни цени: Отключване на истинската стойност на нашия енергиен съюз за осигуряване на финансово достъпна, ефективно произвеждана и чиста енергия за всички европейци“.

³ В контекста на този документ договорите за доставка на електроенергия на дребно се отнасят главно до договори, сключени между доставчици на енергия и клиенти, които нямат пряк достъп до пазарите на едро, като домакинства и предприятия (напр. малки и средни предприятия и микропредприятия).

⁴ Както бе обявено в Плана за действие за енергия на достъпни цени, Комисията ще предложи план за действие за електрификация и стратегическа пътна карта за цифровизация и изкуствен интелект (ИИ) за енергийния сектор.

⁵ Според даденото в член 2, точка 79 от Регламент (ЕС) 2019/943 определение понятието „гъвкавост“ означава способността на дадена електроенергийна система да се адаптира към променливостта на моделите на производство и потребление и наличността на електроенергийната мрежа в съответните пазарни срокове.

гъвкавостта от страната на потреблението трябва активно да се насърчава там, където тя създава ясни ползи. Това важи особено за крайните потребители, които са оборудвани и подготвени да участват на пазара на дребно, но също така и за енергийната система като цяло.

Втората глава на настоящия доклад е съсредоточена върху предоставянето на гъвкавост чрез договори на дребно⁶, при които потребителите могат да отговорят на ценовите сигнали, като променят потреблението си на електроенергия. Предоставянето на такава гъвкавост има за цел да повиши ангажираността на потребителите чрез стимули за корекции в потреблението на енергия, които са в съответствие с динамиката на предлагането и търсенето, като същевременно се гарантира финансовата достъпност и се защитават уязвимите потребители.

1. ОБУСЛОВЕНИ ОТ ПАЗАРА ЦЕНИ ЗА ДОСТАВКА

В член 5, параграф 1 от Директива (ЕС) 2019/944 се предвижда, че всички доставчици са свободни да определят цената, на която предоставят електроенергия на клиентите. Заедно с правото на клиентите да избират собствен доставчик, това е ключов елемент от Директивата за електроенергията за осигуряване на лоялна конкуренция и свободен достъп за всички доставчици.

Съгласно член 5 следва да се даде възможност на потребителите да се възползват пълноценно от либерализирания вътрешен пазар на електроенергия, който насърчава както ценовата, така и неценовата конкуренция сред доставчиците на електроенергия, привлича нови участници и в крайна сметка повишава избора и удовлетвореността на потребителите. Либерализираните енергийни пазари също така помагат да се гарантира, че потребителите могат да се възползват изцяло от повишената гъвкавост и подобрените инвестиции в енергия от възобновяеми източници, като същевременно допринасят за стабилността на електроенергийната мрежа чрез реакция на потреблението. Освен член 5, Директивата за електроенергията съдържа други мерки, които улесняват конкуренцията и избора на потребителите, като например инструменти за сравнение на цените, точни сметки, интелигентни измервателни уреди и права на извънсъдебно разрешаване на спорове.

Член 5 също така позволява на държавите членки да се намесват при определянето на цените — или за да защитят енергийно бедните и уязвимите клиенти, или за всички домакинства и микропредприятия като част от прехода към напълно ефективна конкуренция, при строги критерии. Интервенция при определянето на цените (наричана още „регулирани цени“) означава, че поне един доставчик на дребно е ограничен в способността си свободно да определя цената, на която продава електроенергия чрез поне един от своите договори⁷. Регулираните цени могат да бъдат ефективни за стабилизиране на цената на енергията за крайните потребители. Те обаче потенциално премахват ценовия сигнал към потребителите, намаляват стимулите за енергийна ефективност и подкопават конкуренцията в ущърб на потребителите в дългосрочен план.

В настоящия доклад се прави оценка на механизмите за определяне на цените на пазарите на дребно в държавите членки след влизането в сила на Директивата за

⁶ Този вид реакция от страна на потреблението обикновено се нарича основана на цена (или непряка) реакция на потреблението, тъй като потребителите реагират на промените в цените на електроенергията на дребно и пренасочват потреблението си към периоди от време, когато електроенергията е по-евтина.

⁷ Интервенции като еднократни плащания към домакинствата, ваучери и намаления на ДДС и акцизи, които не ограничават възможността на доставчиците свободно да определят цените, не попадат в приложното поле на член 5. Съгласно Директивата за електроенергията не са разрешени интервенции на пазара на едро.

електроенергията през юли 2019 г. Съдържащата се в него информация се базира на докладите, представени от държавите членки съгласно член 5, параграф 9⁸, както и на анализи и данни от ACER (Агенцията на Европейския съюз за сътрудничество между регулаторите на енергия), данни от Евростат и проучвания на документи.

Въпреки енергийната криза през последните години (последниците от пандемията от COVID-19 и неоправданото нахлуване на Русия в Украйна през 2022 г.), налице са показатели за подобрени конкурентни условия в Съюза, особено в държавите членки, в които няма регулиране на цените. Въпреки това все още има значителен потенциал за подобрене. Държавите членки трябва да изготвят пътна карта, която очертава пътя към прехода към ефективна конкуренция и засилва развитието на по-голяма гъвкавост на пазарите на дребно.

Каре 1. Публични интервенции при определянето на цените по време на енергийната криза

Енергийната криза повиши значително цените на дребно през 2022 г., като ценовите равнища продължиха да остават високи през голяма част от 2023 г. и 2024 г.

Комисията предостави насоки относно прилагането на член 5 от Директивата за електроенергията по време на кризата⁹ като част от съобщението относно REPowerEU (COM(2022) 108 final). Това беше последвано от Регламент (ЕС) 2022/1854 на Съвета относно спешна намеса за справяне с високите цени на енергията, който временно разшири възможностите, с които разполагат държавите членки за намеса при определянето на цените на електроенергията¹⁰.

По време на кризата инструментите за намеса, използвани от държавите членки, включваха ценови интервенции по отношение на цените на дребно, намаляване на ДДС и кредити и ваучери за електроенергия за домакинствата. Като цяло кризата доведе до преминаване на клиенти в много държави членки към регулирани, ограничени или по друг начин защитени оферти. Въпреки че по-голямата част от мерките бяха прекратени, някои останаха в сила до 2025 г.

При преразглеждането на Директивата за електроенергията беше въведен член 6ба, който дава възможност на Съвета да обяви ценова криза в целия Съюз или регионална ценова криза, а това позволява на държавите членки временно да определят цени под себестойността и да разширят подкрепата за МСП при строги условия, за да защитят конкуренцията, енергийната ефективност и стимулите за намаляване на потреблението.

1.1 Текущо състояние на докладването от държавите членки съгласно разпоредбите на член 5

Държавите членки¹¹ са докладвали за прилагането на член 5, както следва: Повечето от докладите са изпратени до 31 март 2025 г. и отразяват ситуацията към тази дата:

⁸ Относно прилагането от тях на член 5 съгласно член 5, параграф 9.

⁹ [REPowerEU: Съвместни европейски действия за по-сигурна и устойчива енергия на достъпни цени, COM/2022/108 final](#)

¹⁰ Преглед на прилагането на този регламент е предвиден в [Доклад на Комисията до Европейския парламент и Съвета относно прегледа на спешната намеса за справяне с високите цени на енергията в съответствие с Регламент \(ЕС\) 2022/1854 на Съвета — Служба за публикации на ЕС.](#)

¹¹ През 2024 г. Комисията представи образец, за да улесни спазването на това изискване.

- 14 държави членки докладваха, че не са приложили ценова интервенция: Австрия, Германия, Гърция, Дания, Естония, Ирландия, Латвия, Люксембург, Нидерландия, Словения, Финландия, Хърватия, Чехия и Швеция.
- Три държави членки докладват за интервенция само за енергийно бедни и уязвими домакинства: Белгия, Италия и Португалия.
- Шест държави членки докладват за ценова интервенция за всички домакинства и/или микропредприятия в преход към напълно конкурентни пазари: България, Испания, Литва, Словакия, Унгария и Франция.
- Три държави членки докладват за приключващи през 2025 г. интервенции при определянето на цените: Полша (септември 2025 г.), Португалия (декември 2025 г.) и Румъния (юли 2025 г.)
- Две държави членки посочиха, че са налице дерогации от прилагането на член 5 и че следователно докладването е ненужно¹²: Кипър и Малта

Съгласно член 5, параграф 8 държавите членки са задължени да нотифицират Комисията за своите решения за регулиране на цените на дребно в срок от един месец след приемането им. Това задължение обхваща и всички съществени изменения на текущите схеми (напр. разширяване на кръга на бенефициерите). Тези задължения се изпълняват систематично.

1.2 Ценова интервенция в полза на уязвимите и енергийно бедните потребители

В член 5, параграф 2 се посочва, че държавите членки следва да дадат приоритет на социалните политики или интервенциите, които не се основават на цени, за да защитят енергийно бедните или уязвимите клиенти. Тези мерки биха могли да приемат формите, определени в Препоръката на Комисията (2023/2407) относно енергийната бедност¹³, която се фокусира върху структурни решения за справяне с този проблем.

Независимо от това, съгласно член 5, параграф 3 на държавите членки се позволява да прилагат публични интервенции при определянето на цените. Такива интервенции трябва да се осъществяват в по-широка рамка от интервенции, насочени към подпомагане на уязвими и енергийно бедни лица в контекста на техните национални планове в областта на енергетиката и климата (НПЕК)¹⁴.

В член 5, параграф 4 се изисква публичните интервенции при ценообразуването на електроенергията за уязвимите домакинства да обслужват общ икономически интерес, да бъдат прозрачни и недискриминационни, да гарантират равен достъп за доставчиците, да бъдат ограничени по време и пропорционални и да не водят до допълнителни разходи за участниците на пазара по дискриминационен начин.

Белгия, Италия и Португалия съобщиха за интервенции при определянето на цените (чрез социални тарифи), които се прилагат само за уязвими и енергийно бедни домакинства. Тези интервенции са част от по-широки стратегии в споменатите държави за борба с енергийната бедност. Испания също така е въвела механизъм „bono social“, който може да се разглежда и като интервенция съгласно член 5, параграф 3.

¹² Член 66, параграф 4 (Кипър, текуща работа по подновяване на дерогацията) и член 66, параграф 5 (Малта).

¹³ Препоръка (ЕС) 2023/2407 на Комисията от 20 октомври 2023 г. относно енергийната бедност, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=OJ:L_202302407.

¹⁴ В член 5, параграф 5 от директивата се прави позоваване на член 3, параграф 3, буква г) и член 24 от Регламент (ЕС) 2018/1999 относно управлението, в който от държавите членки се изисква да посочват в своите интегрирани национални планове в областта на енергетиката и климата политиките и мерките за справяне с енергийната бедност, включително мерки в областта на социалната политика и други относими национални програми.

Докато в Белгия пазарният дял на тази интервенция е ограничен до 9,9 % от домакинствата¹⁵ в Италия ценовата интервенция за уязвими клиенти *Esercenti maggior tutela per clienti vulnerabili*, обхваща 35 % от домакинствата, тъй като условията за допустимост са по-широки¹⁶. В Португалия социалната тарифа¹⁷ е определена като мярка на социалната политика в португалската *Estratégia Nacional de Longo Prazo para o Combate à Pobreza Energética* (Дългосрочна стратегия за борба с енергийната бедност) за периода 2023—2050 г. и обхваща 13 % от потребителите на електроенергия през 2022 г.¹⁸.

Държавите членки се насърчават да дадат приоритет на структурните мерки, като например енергийното обновяване, пред мерките за достъпност-като например подпомагането на доходите и програмите за социално подпомагане или временната финансова помощ — за домакинствата в положение на енергийна бедност. Социалните тарифи могат да се използват като част от по-широк, добре насочен подход за облекчаване на непосредствените трудности.

1.3 Ценова интервенция в полза на всички домакинства и микропредприятията за преходен период към ефективна конкуренция

Член 5, параграф 6 от Директивата за електроенергията позволява на държавите членки да регулират временно цените на електроенергията по време на прехода към напълно ефективна конкуренция. Това дава възможност за интервенции за ограничен във времето период, когато ползите от конкуренцията няма да бъдат напълно реализирани.

Критериите за ценови интервенции — в контекста на прехода към ефективна конкуренция, както е определено в член 5, параграф 7 — се добавят към тези по член 5, параграф 4, като общата цел е да се създаде стабилна правна и икономическа структура за предотвратяване на нарушения на пазара. Те включват, наред с другото, оценка на напредъка, недискриминационно третиране на доставчиците, определяне на цени над себестойността, информиране на бенефициерите за други конкурентни оферти и предотвратяване на кръстосаното субсидиране между клиентите, обслужвани по пазарни и регулирани цени. Докато някои държави успешно са съчетали регулирането на цените с постепенната либерализация на пазара, други са едва в самото начало на преходния процес. Динамиката на пазара разкрива значителни различия: например 18 % от домакинствата в Португалия, 27,3 % в Литва, 29 % в Испания, 57 % във Франция и 63 % в Полша все още разчитат на регулирани тарифи¹⁹. Тези държави докладват, че отговарят на изискванията, посочени в член 5, параграф 7, буква а), като предприемат мерки за засилване на конкуренцията, както и че наблюдават напредъка. Въпреки това не всички от тях са определили ясни дати за преразглеждане на схемите си.

¹⁵ CEER/ACER, 2023 г. За сравнение, енергийната бедност в Белгия през 2023 г. е била около 6 %.

¹⁶ Отговарящи на условията потребители са тези, които са навършили 75 години, потребители, които отговарят на условията за социален бонус въз основа на икономическата ситуация или поради здравословно състояние (за което се изисква хранително-медицинско оборудване), лица с увреждания, лица, които живеят в жилища за спешно настаняване след катастрофално събитие или на малък, несвързан остров).

¹⁷ Социалната тарифа не е предмет на член 5, параграф 3, тъй като: „уязвимите потребители могат да избират своя доставчик и отстъпката се прилага към мрежовата тарифа“, поради което доставчиците си запазват свободата да определят цените.

¹⁸ Direção-Geral de Energia e Geologia (Генерална дирекция по енергетика и геология). *Estratégia Nacional de Longo Prazo para o Combate à Pobreza Energética (RCM 11/2024, 8.1.2024 г.)*. 2024. <https://www.dgeg.gov.pt/media/rgicnegr/rcm-11-2024-08-01-2024-estrat%C3%A9gia-nacional-de-longo-prazo-para-o-combate-%C3%A0-pobreza-energ%C3%A9tica.pdf>

¹⁹ Доклад на ACER относно наблюдението на пазара от 2025 г.

За разлика от това, в няколко държави членки, например България, Словакия и Унгария²⁰, почти 100 % от битовите клиенти биват таксувани по регулирани тарифи. Мерките в някои държави членки все още обхващат малките и средните предприятия (МСП). Такива мерки, макар и разрешени по време на кризата съгласно Регламент 2022/1854, са в противоречие с Директивата за електроенергията.

Съгласно член 5, параграф 7, буква а) се изисква публичните интервенции при определянето на цените „да са придружени от набор от мерки за постигане на ефективна конкуренция и за въвеждане на методика за оценяване на напредъка постигнат във връзка с тези мерки“. С цел да изпълнят това задължение държавите членки могат да определят пътна карта, структурирана около мерки, които следва да включват ключови етапи и методология за оценка с показатели. Тази пътна карта следва да очертае мерки за намаляване на нарушенията в механизмите за ценообразуване, за повишаване на прозрачността на пазарните сигнали и за гарантиране на лоялна конкуренция между доставчиците — в съответствие с по-широките критерии, посочени в член 5, параграф 7.

Чрез обвързване на цените на доставките с динамиката на пазара държавите членки могат да насърчат инвестициите в енергия от възобновяеми източници, да подобрят стабилността на електроенергийната мрежа и да подкрепят дългосрочната предвидимост на разходите за потребителите. Пътната карта следва също така да включва **консултация със заинтересованите страни**, включително производители на енергия, потребители и регулатори, за да се отговори на опасенията относно финансовата достъпност и нестабилността на пазара. Структурираният подход не само ще ускори интегрирането на възобновяемите енергийни източници, но и ще гарантира, че държавите членки остават устойчиви на външни сътресения, като геополитически сътресения или внезапни промени в потреблението на енергия.

Няколко държави членки успешно преминаха през прехода към насърчаване на ефективната конкуренция на енергийния пазар на дребно, като същевременно защитиха интересите на потребителите. Например, Ирландия приложи поетапен подход за отваряне на пазара между 2000 и 2011 г., като същевременно напредна с либерализацията на пазара на едро. Литва е в напреднал етап на въвеждане на конкуренция на пазара на дребно, като демонстрира устойчивост въпреки енергийната криза. Въз основа на представените от тях становища три други държави членки обявиха постепенното прекратяване на ценовите интервенции при определянето на цените на дребно: Румъния, считано от юли 2025 г., Полша, считано от септември 2025 г., и Португалия, считано от декември 2025 г. Тези примери подчертават как постепенните, целенасочени стратегии могат да балансират динамиката на пазара със защитата на потребителите.

Съгласно разпоредбите на член 5, параграф 4, букви в) и г) и член 5, параграф 7, буква б) се изисква интервенциите да не поставят неоснователно в по-благоприятно или по-неблагоприятно положение конкретни бенефициери или доставчици. Всички електроенергийни предприятия трябва да имат равен достъп до клиентите, а финансовата тежест от интервенциите трябва да бъде справедливо разпределена²¹. Тези разпоредби гарантират равнопоставени условия на конкуренция и предотвратяват разпокъсаността на пазара, което е от съществено значение на пазарите, където има доминиращ (исторически) доставчик. Регулираните цени не следва да предоставят неправомерно предимство на конкретни доставчици, независимо дали чрез брандиране

²⁰ Доклад на ACER относно наблюдението на пазара от 2024 г., стр. 23.

²¹ Вж. също решение на Съда от 20 април 2010 г., Federutility, C-265/08, ECLI:EU:C:2010:205, т. 45—46.

на регулираните цени или чрез използване на рамката за регулираните цени с цел насърчаване на други обусловени от пазара договори от същия доставчик.

Чрез привеждане на цените на доставките в съответствие с пазарните условия държавите членки могат да дадат на потребителите по-ясни ценови сигнали, като същевременно подкрепят инвестициите в енергия от възобновяеми източници, укрепват електроенергийната мрежа и подобряват дългосрочната предвидимост на разходите за домакинствата. На тези основания и като обща цел за държавите членки, прилагащи ценови интервенции, държавите членки следва да разработят ясна, обвързана със срокове пътна карта за преход към обусловени от пазара цени за доставка, привеждайки я в съответствие с принципите на реформираната структура на пазара на ЕС и целите на прехода към чиста енергия.

Комисията ще проучи допълнително намерението на всяка държава членка да изготви и прилага тези пътни карти. Комисията оценява също така спазването на правилата и принципите на ЕС и ще засили сътрудничеството си с държавите членки за справяне с всички нерешени въпроси.

Въпреки че в Директива 2019/944 не се предвижда нова дата за докладване след 1 януари 2025 г., държавите членки ще бъдат приканени да докладват редовно за равнището на конкуренция на пазара на дребно на електроенергия чрез националното докладване за напредъка в областта на енергетиката и климата (НДНЕК). Това докладване може да отразява съществуващите задължения за докладване съгласно член 4, параграф 9 от Директивата за газа (2024/1788), което се изисква на всеки две години.

Прилагане на принципите на член 5, параграф 4

Държавите членки разполагат с широка свобода на действие при определянето на това какво представлява услуга от общ икономически интерес и свързаните с нея задължения за извършване на обществена услуга. Държавите членки са тълкували критериите по член 5, параграф 4, буква а) за „общ интерес“, „необходимост“ и „пропорционалност“ при различни резултати²². В решението по делото Federutility Съдът очерта принципа на пропорционалност в контекста на публичната интервенция при ценообразуването на природния газ, за да се гарантира, че публичните интервенции остават целенасочени, ефективни и подходящо балансирани в тяхното изготвяне и прилагане, по-специално интервенцията трябва да бъде ограничена до продължителност, строго необходима за постигане на предвидената цел.

Съгласно член 5, параграф 4, буква г) се изисква всички публични интервенции при определянето на цените да бъдат ограничени по време и пропорционални по отношение на своите бенефициери. Това изискване трябва да се тълкува в контекста на по-широките принципи на пропорционалност и преследване на общия интерес. По-конкретно, интервенцията трябва да се приведе в съответствие с определените на национално равнище цели, като например борбата с енергийната бедност или улесняването на прехода към ефективна конкуренция. Ограничението във времето позволява да се извършва редовен преглед, за да се провери дали всички критерии за интервенция, определени в член 5, продължават да бъдат изпълнени. Когато действието на мерките

²² Тази автономия е изрично гарантирана чрез различни правни инструменти на ЕС и е потвърдена от съдебната практика на съдилищата и правораздавателните органи на Съюза. Всъщност Съдът на Европейския съюз многократно е признал, че правото на Съюза не е пречка за държавите членки да вземат предвид целите, специфични за тяхната национална политика, когато определят услугите от общ икономически интерес.

бъде продължено или разширено, те следва отново да бъдат съобщени на Комисията въз основа на нова оценка на необходимостта.

1.4 Обхват на конкуренцията в държавите членки

Ключова цел на Директивата за електроенергията, и по-специално на член 5, е да се гарантира ефективна конкуренция на пазарите на електроенергия на дребно. В своите доклади 18 държави членки съобщиха, че считат, че съществува ефективна конкуренция на равнището на търговията на дребно, докато пет държави членки²³ отговориха, че това не е така.

Два често използвани показателя за конкуренция са индексът на Herfindahl-Hirschmann (Херфиндал-Хиршман) (ННІ) и степента на смяна на доставчика²⁴. При ННІ се използват пазарните дялове на доставчиците, за да се измери степента на концентрация на пазара, като ниската концентрация се свързва с много доставчици и следователно с по-голяма конкуренция, а високата концентрация — с по-слабо конкурентни условия. От 2019 г. насам средният ННІ в ЕС е спаднал незначително, което показва известно подобрение в конкурентните условия. Наблюдават се различия в рамките на Съюза, като в някои държави членки²⁵ е налице засилена конкуренция, а в други²⁶ тя е намаляла. Като цяло в държавите членки без регулиране на цените се наблюдава подобрение на конкуренцията, а в тези, в които почти всички домакинства се сблъскват с регулирани цени, има незначително влошаване на конкуренцията (увеличение на ННІ с 1,7 %). Кризата оказва отрицателно въздействие върху конкуренцията; сред 12-те държави членки с последователни годишни данни за концентрацията на пазара опростеният (непретеглен) среден индекс на ННІ се е увеличил с 4,7 %²⁷. Това се обяснява отчасти с консолидацията и излизането на доставчиците от пазара²⁸ (в резултат на кризата) в някои държави членки.

ННІ за небитовия сектор като цяло е по-нисък от този за битовия сектор в държавите членки. Въпреки че е налице известно подобрение в условията на конкуренция в небитовия сектор от 2019 г. насам, в някои държави членки условията се влошиха през 2022 г. и 2023 г.

Процентът на смяна на доставчика варира значително в целия ЕС. По-високите стойности означават добре функциониращ конкурентен пазар, а по-ниските са признак за ограничен избор за клиентите или ниска ангажираност на потребителите. В някои държави членки тези стойности понякога надвишават 20 %²⁹, докато в други остават трайно под 5 %³⁰. След въвеждането на Директивата за електроенергията процентът на смяна на доставчика както в битовия,³¹ така и в небитовия сектор³², е нараснал в повечето държави членки. Макар средната стойност за ЕС в битовия сектор да се повиши в началото на кризата през 2022 г. (от 8,7 % на 9 %), той намаля през 2023 г. (до 7,15 %),

²³ Австрия, Гърция, Испания, Италия и Полша.

²⁴ Данните за двата показателя са предоставени от ACER.

²⁵ Като Дания, Испания, Италия, Латвия, Португалия и Франция.

²⁶ А именно Естония, Словения и Финландия.

²⁷ Процентното увеличение се отнася до средната промяна в ННІ между 2022 г. и 2021 г. за следните 12 държави членки: Дания, Естония, Ирландия, Испания, Италия, Латвия, Литва, Португалия, Словения, Финландия, Франция и Хърватия.

²⁸ Вж. таблица 10 от доклада за наблюдение на пазара на ACER за 2023 г. „[Пазари на дребно на енергия и защита на потребителите](#)“. През този период значително по-голям брой доставчици, отколкото участници, са излезли от пазара.

²⁹ Като например Испания, Италия и Полша.

³⁰ Австрия, България, Хърватия, Литва, Полша и Словакия.

³¹ Увеличение в 17 от 23-те държави членки, за които са налични данни.

³² Увеличение в 15 от 22-те държави членки, за които са налични данни.

вероятно поради въздействието на кризата върху доставчиците и динамиката, породена от публичните интервенции. Подобна тенденция се наблюдава и в небитовия сектор.

ACER³³ отбеляза, че сред държавите членки, в които процентът на смяна на доставчика е по-малък от 10 %, почти в три четвърти (73 %) са налице доминиращи доставчици. Също така се посочва, че ценовите интервенции може да действат като възпиращ фактор за смяната на доставчика, тъй като делът на битовите потребители, обхванати от такива интервенции, е сравнително по-нисък в държавите членки, в които процентът на смяна е по-висок от 10 %. Аналогично се наблюдават различия между държавите членки по отношение на процента на смяна в небитовия сектор. Като цяло небитовите клиенти сменят доставчик по-често от битовите, като средният процент през 2023 г. е два пъти по-висок от този на битовите потребители.

В обобщение, след въвеждането на Директивата за електроенергията конкурентните условия изглежда леко са се подобрили въпреки въздействието на кризите с цените на енергията. Условията обаче са различни в отделните държави членки. Много пазари остават относително концентрирани, като значителен дял от респондентите (21,7 %) считат, че на пазара на дребно на електроенергия в тяхната държава членка не съществува практически осъществима конкуренция.

В своите становища държавите членки предоставиха актуална информация за трудностите, пред които са изправени³⁴ при подобряването на конкурентните условия, като четирите най-често посочвани пречки са:

- 1) нисък процент на смяна на доставчика и/или отчетена ниска ангажираност на потребителите (11 държави членки),
- 2) въздействие на доминиращ участник на пазара (10 държави членки), и
- 3) малък размер на пазара (девет държави членки).
- 4) слаб достъп до пазара на едро и наличие на други антиконкурентни практики на пазара (пет държави членки).

Държавите членки разполагат с печеливши при всички обстоятелства мерки, които могат значително да подобрят конкуренцията, устойчивостта на пазара в дългосрочен план и избора на потребителите. Тези мерки подобряват прозрачността, осигуряват на доставчиците справедлив достъп до пазара на едро и увеличават гъвкавостта на договорите на дребно. Те са описани в следващия раздел.

Държавите членки следва да дадат приоритет на прилагането на съществуващото законодателство, за да се гарантира съгласуваност в рамките на вътрешния енергиен пазар, като същевременно се запази характерната за директивите свобода на избор по отношение на формата и методите за постигане на общата цел. От решаващо значение е държавите членки да приложат изцяло Директивата за електроенергията, изменена с Директивата за структурата на пазара на електроенергия (ЕС) 2024/1711 (наричана по-нататък „Директива за СПЕ“). Забавеното или непълното транспониране на тези правила създава риск от подкопаване на тяхната ефективност и да удължаване на енергийната несигурност. Комисията потвърждава готовността си да подкрепя и ускорява правилното прилагане на съответното законодателство на ЕС.

³³ Доклад на ACER относно наблюдението на пазара от 2024 г. [ACER-CEER 2024 MMR Retail-1.pdf](#).

³⁴ Само три държави членки (Швеция, Словения и Латвия) докладваха, че няма установими пречки пред конкуренцията.

1.4.1 Национални мерки за подобряване на пазарната конкуренция

Държавите членки докладват конкретните мерки, въведени с цел подобряване на конкуренцията след въвеждането на Директивата за електроенергията. Въведените мерки включват:

1. мерки за гарантиране на справедлив и прозрачен достъп до пазара на едро (16 държави членки)
2. въвеждане на инструменти за сравнение³⁵ (14 държави членки)
3. опростяване на процедурите за улесняване на навлизането на нови доставчици (12 държави членки)
4. реклами и информационни кампании за потребителите (девет държави членки)
5. въвеждане на специфични задължения за доминиращите доставчици (осем държави членки)
6. въвеждане на законодателни и регулаторни подобрения (осем държави членки)

Господстващото положение — както в производството, така и в доставките, на някои участници на пазара продължава да възпрепятства практически осъществимата конкуренция на пазарите на дребно на електроенергия. Гарантирането на справедлив и равен достъп на доставчиците до пазара на едро — включително чрез споразумения за закупуване на електроенергия и договори за разлика, въведени с реформата на пазара на електроенергия³⁶ — е от ключово значение за функционирането на пазара, особено в държавите членки с висока степен на пазарна концентрация.

За да се подобри прилагането на член 5, държавите членки следва да предприемат мерки за балансиране на пазара чрез гарантиране на равен и справедлив достъп до пазара на едро за всички доставчици и поддържане на пълна прозрачност

За да има конкуренция, е необходим и напредък при гъвкавостта по отношение на неизкопаемите горива във всички договори на пазара на дребно, включително тези на регулираните пазари. Предвид ограниченията на мрежата и необходимостта от достъпна енергия, гъвкавите договори за доставка се превърнаха в ключово решение.

Въвеждането на интелигентни измервателни уреди е от съществено значение за осигуряване на по-гъвкави договори за доставка. Гъвкавостта вече е интегрирана в много оферти на пазара на дребно — от динамично ценообразуване и ценообразуване според времето на използване до хибридни модели, съчетаващи стабилност и адаптивност, като предоставя на потребителите нови възможности да намалят сметките си и да подпомогнат стабилността на електроенергийната мрежа.

Франция и Испания са пример, че гъвкавостта може да работи и при регулирани тарифи чрез механизми за дневни/нощни тарифи и структури, обвързани с пазара на едро.

Държавите членки следва да ускорят въвеждането на интелигентни измервателни уреди, подкрепено от ясни стратегии за ангажираност на потребителите, за да се увеличи максимално участието в гъвкави оферти. Те следва да насърчават всички доставчици, включително регулираните, да включват, когато това е възможно, елементи на гъвкавост като ценообразуване според времето на използване или хибридно ценообразуване, като същевременно се гарантира защитата на потребителите.

³⁵ Тази мярка е задължителна съгласно член 14 от Директивата за електроенергията.

³⁶ Регламент (ЕС) 2024/1747 за изменение на регламенти (ЕС) 2019/942 и (ЕС) 2019/943 по отношение на подобряването на структурата на пазара на електроенергия в Съюза.

По отношение на съчетаването на гъвкавост с регулиране на цените, в рамката, залегнала в член 66а от Директивата за СПЕ, се гарантира, че домакинствата и МСП продължават да имат стимули да намаляват потреблението дори при регулирано ценообразуване. Няколко държави членки успешно приложиха този принцип по време на енергийната криза и критериите, определени в член 66а, могат да бъдат прилагани от държавите членки и извън кризисни периоди, като същевременно се защитават потребителите и се запазват ценовите сигнали.

2. РОЛЯТА НА ГЪВКАВОСТТА ОТ СТРАНАТА НА ПОТРЕБЛЕНИЕТО В ЕНЕРГИЙНИЯ ПРЕХОД

2.1 Гъвкавостта като основен фактор за изграждане на ориентирана към потребителите декарбонизирана електроенергийна система

Гъвкавостта от страната на потреблението може да спомогне за ефективен конкурентен пазар на дребно на електроенергия и да донесе ползи както пряко за потребителите, така и за системата като цяло. Активирането на гъвкавостта на ниво търговия на дребно ще подпомогне интегрирането на производството от променливи възобновяеми енергийни източници и ще даде възможност на потребителите да управляват по-добре потреблението си на енергия. За реализирането на тази гъвкавост е необходима ефективна регулаторна рамка, която защитава потребителите, насърчава равнопоставения достъп и гарантира ценова достъпност. Интелигентната измервателна инфраструктура ще бъде в центъра на тази промяна.

Като цяло потребителите, които желаят да бъдат активни и да предлагат своята гъвкавост на пазара, следва да имат възможност да го направят. За тази цел те се нуждаят от ясна правна рамка, иновативни решения и продукти, които дават възможност на потребителите да се възползват от избора, както и от справедливи цени и възнаграждения. Освен това потребителите следва да имат достъп до информация и инструменти чрез интелигентни измервателни системи³⁷ и ефективни договорености за достъп до данни, които им дават възможност да правят информиран избор.

Също толкова важно е да се гарантира, че крайните клиенти, участващи в гъвкавостта, са защитени със стабилни гаранции по отношение на договорните споразумения, прозрачността и информацията за продуктите и цените, като същевременно се гарантира защитата на данните. Доставчиците, предоставящи гъвкави договори на дребно и особено договори с динамична цена, трябва адекватно да информират потребителите за свързаните с тях рискове и ползи от тези оферти.

И накрая, трябва активно да се насърчава осведомеността на потребителите; целенасочените комуникационни кампании и инициативи могат да помогнат за подчертаване на потенциалните ползи и рискове от участието в гъвкавостта, да се подкрепи информираната ангажираност и да се насърчат повече потребители да дадат своя принос.

2.2 Програми за реакция на потреблението

Съгласно член 2, параграф 20 „оптимизация на потреблението“ означава промяна на електрическия товар от страна на крайните клиенти, която се отклонява от тяхната нормална или настояща схема на потребление и която е предприета в отговор на пазарни сигнали, сред които са променящите се във времето цени на електроенергията или стимулиращите плащания, или в отговор на приемане на предложение от крайния клиент за продажба на намаляване или увеличаване на търсенето на съответната цена на организиран пазар, самостоятелно или чрез агрегиране.

Програмите за реакция на потреблението обикновено се разделят на основани на цена (или „невни“) и основани на стимули (или „явни“). При реакция на потреблението,

³⁷ Съгласно определението в член 2, точка 23 от Директива (ЕС) 2019/944 „интелигентна измервателна система“ означава електронна система, която може да измерва електроенергията, подадена в мрежата или на потреблението на електроенергия от мрежата, като предоставя повече информация от традиционния измервателен уред и която дава възможност за предаване и получаване на данни с цел информация, наблюдение и контрол посредством някакъв вид електронна комуникация.

основана на стимули, потребителите, често чрез трета страна, се съгласяват предварително да намалят или променят използването на електроенергия в замяна на пряка финансова компенсация. На практика този вид гъвкавост се използва главно на балансиращите пазари, спомагателните услуги и, когато е приложимо, механизмите за осигуряване на капацитет. Доставчиците на услуги по агрегиране играят решаваща роля при комбинирането на по-малки гъвкави товари от домакинства, предприятия и малки промишлени клиенти, както и от ресурси за съхранение, в обеми, достатъчно големи, за да участват пълноценно на електроенергийните пазари и да предоставят услуги на системата.

Гарантирането, че доставчиците на услуги по агрегиране, включително независимите доставчици на услуги по агрегиране, могат да имат достъп до пазарите при прозрачни и недискриминационни условия и че потребителите могат лесно да се регистрират за техните услуги, е от съществено значение за отключването на реакция на потреблението, основана на стимули.

Гъвкавите договори на дребно попадат в обхвата на реакция на потреблението, основана на цена. В този случай потребителите реагират на цените на електроенергията, които варират с течение на времето — като тарифи според времето на използване, динамично ценообразуване или цени за критичните периоди на върхово натоварване — и съответно коригират потреблението си, без да поемат отделен изричен ангажимент за постигане на специфично намаляване на натоварването.

2.3 Правна рамка

С Пакета за чиста енергия беше въведена рамката за гъвкавост от страната на потреблението, включително определянето на ключови роли и отговорности сред участниците на пазара, както и условията, уреждащи гъвкавата търговия на дребно с електроенергия. Заедно Директива (ЕС) 2019/944, изменена с Директивата за СПЕ³⁸ и Регламента за електроенергията (ЕС) 2019/943³⁹ (наричан по-долу „Регламент за електроенергията“), изменен с Регламент (ЕС) 2024/1747⁴⁰ осигуряват правната рамка за гъвкави оферти на дребно, включително разпоредби, които позволяват на потребителите да имат отделни договори за гъвкави товари, като зареждане на електрически превозни средства и термопомпи, от договорите за основното им битово потребление.

Реакцията на потреблението е най-ефективна, когато потребителите имат достъп до обусловени от пазара цени на дребно, както се изисква в член 5 от Директивата за електроенергията. В държавите членки, в които все още се прилагат ценови интервенции, преходът от тях трябва да се управлява внимателно, за да се гарантира ценова достъпност, като същевременно се осигуряват ясни ценови сигнали, които са в основата на гъвкавите договори за доставка на електроенергия.

С член 11 от Директивата за електроенергията се допълват основните разпоредби относно свободния избор на доставчик и обусловените от пазара цени за доставка, като се изисква на пазара да има поне един договор с динамична цена на електроенергията за

³⁸ Директива (ЕС) 2024/1711 на Европейския парламент и на Съвета от 13 юни 2024 г. за изменение на директиви (ЕС) 2018/2001 и (ЕС) 2019/944 по отношение на подобряването на структурата на пазара на електроенергия в Съюза (ОВ L, 2024/1711, 26.6.2024 г.), ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1711/oj>.

³⁹ Регламент (ЕС) 2019/943 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 г. относно вътрешния пазар на електроенергия (преработен текст) (ОВ L 2019/158, 14.6.2019 г., стр. 54), ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2019/943/oj>.

⁴⁰ Регламент (ЕС) 2024/1747 на Европейския парламент и на Съвета от 13 юни 2024 г. за изменение на регламенти (ЕС) 2019/942 и (ЕС) 2019/943 по отношение на подобряването на структурата на пазара на електроенергия в Съюза (ОВ L, 2024/1747, 26.6.2024 г.), ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1747/oj>.

крайни клиенти с интелигентен измервателен уред. За да се гарантира прозрачност и доверие и да се улеснят информираните решения, доставчиците са задължени ясно да описват потенциалните ползи и рискове преди сключването на договор.

Тези разпоредби се допълват от член 13 относно договорите за агрегиране и членове 15 и 17, в които се определят режимът за активни клиенти и реакцията на потреблението чрез агрегиране. Държавите членки са длъжни да осигурят недискриминационен достъп на потребителите и доставчиците на агрегирани услуги до всички пазари на електроенергия, като създадат подходящи пазарни механизми, които позволяват гъвкавост за участие и адекватно остойностяване на всички пазари.

Предстоящите правила, като например мрежовия кодекс за реакцията на потреблението⁴¹, с който ще бъде определена обща рамка на ЕС за активиране и възнаграждаване за гъвкавост на различните пазари, заедно с акта за изпълнение относно оперативната съвместимост на данните за реакцията на потреблението⁴², който ще улесни достъпа до съответните данни, се очаква да допълнят съществуващата рамка и допълнително да подкрепят използването на реакцията на потреблението. Освен това кодексът за поведение за интелигентни уреди⁴³ ще помогне да се гарантира, че свързаните устройства в интелигентните домове могат безпроблемно да реагират на гъвкави договори за доставка, като по този начин се засилва както участието на потребителите, така и ефективността на системата.

2.4 Интелигентното измерване като основополагащ фактор

Интелигентните измервателни уреди са съществено изискване за участието на потребителите в гъвкавото потребление на енергия, като правят възможно фактурирането на базата на време, осигуряват информация в реално време и подпомагат автоматизацията. Те също така осигуряват подобрен, сигурен достъп до данни за измерване и потребление и помагат на крайните клиенти да получат ясни оценки на разходите и персонализирани оферти. Това им дава възможност да направят информиран избор. В държавите членки, в които въвеждането е по-напреднало, потребителите вече ползват обвързани с пазарните цени на едро продукти, които стимулират реакцията на потреблението и допринасят за намаляване на системните разходи.

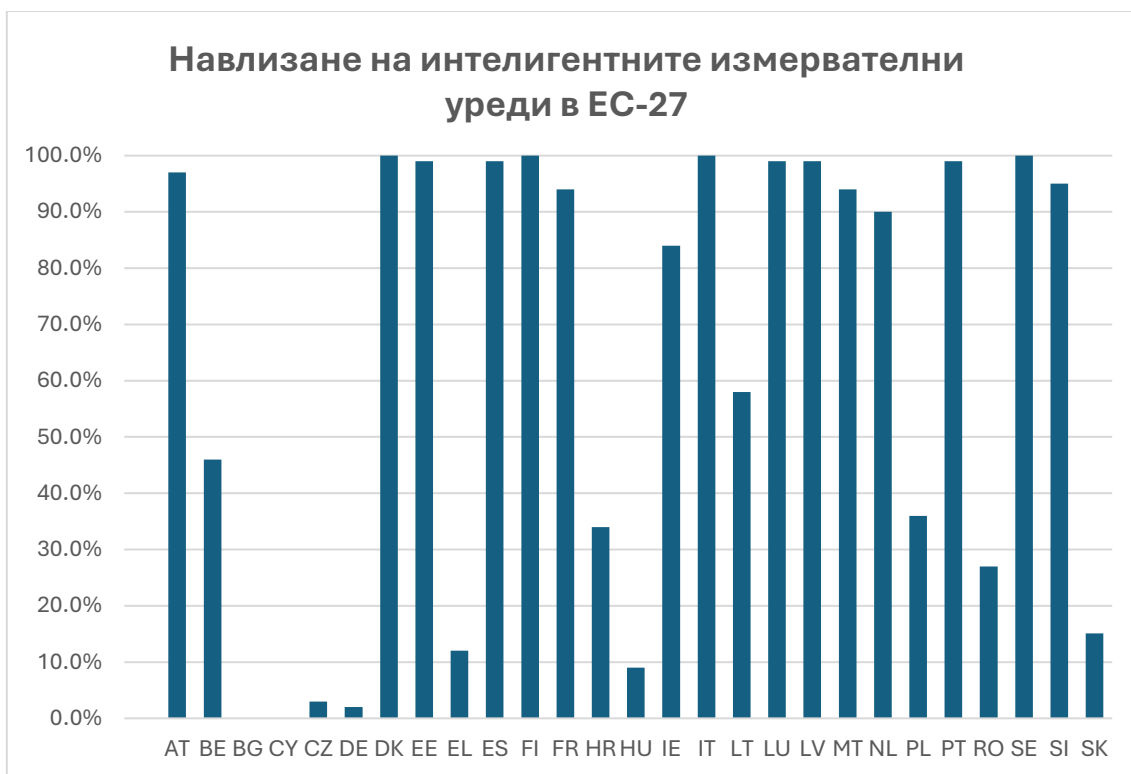
Въпреки че въвеждането на интелигентни измервателни системи в целия ЕС напредна значително, различията се запазват. По данни от ACER—CEER процентът на навлизане на интелигентното измерване на електроенергията в ЕС—27 беше около 60 % в края на 2024 г.⁴⁴ Петнадесет държави членки са достигнали нива на навлизане над 80 %, включително десет държави членки, които са близо до пълно покритие. Нивата на навлизане при дванадесет държави членки остават под 80 %, като седем от тях изостават поради забавяне на внедряването или защото все още не са решили да пристъпят към широкомащабно въвеждане. Следната графика показва навлизането на интелигентни измервателни уреди в целия ЕС.

⁴¹ Правното основание за този мрежов кодекс е член 59, параграф 1, буква д) от Регламент (ЕС) 2019/943.

⁴² Правното основание за този акт за изпълнение е член 24, параграф 2 от Директива (ЕС) 2019/944.

⁴³ Уебсайт на Съвместния изследователски център на Европейската комисия относно Кодекса за поведение за интелигентните енергийни уреди, посетен на 25.9.2025 г.; Уебсайт: <https://ses.jrc.ec.europa.eu/development-of-policy-proposals-for-energy-smart-appliances>.

⁴⁴ ACER—CEER, Доклад за наблюдение на пазара относно търговията на дребно с енергия за 2024 г. (септември 2024 г.) и справки на ACER по държави с данни за наблюдение на електроенергията за 2024 г. (юли 2025 г.).

Фигура 1: Въвеждане на интелигентно измерване в ЕС (въз основа на данни от доклада на ACER—CEER за наблюдение на пазара за 2024 г. и справките по държави на ACER (юли 2025 г.).

Интелигентните измервателни системи трябва да включват функциите, посочени в член 20 от Директивата за електроенергията. Функционалности като предоставянето на валидирани данни от измервания и предоставянето на данни в почти реално време, които отразяват периода за уреждане на дисбаланса на националния пазар, са от решаващо значение, за да се подпомогне въвеждането на енергийни услуги, които възнаграждават моделите на гъвкаво потребление.

Освен това потребителите се нуждаят от подходящи съвети и информация преди или по време на инсталирането на интелигентни измервателни уреди. Това е от съществено значение, за да се изгради доверието на потребителите и да се даде възможност за информиран избор. Тези съвети и информация следва да имат за цел не само да повишат осведомеността за възможностите, които са на разположение на потребителите, но и да изградят разбиране за това как уредите с възможност за гъвкавост (като термопомпи, зарядни устройства за електрически превозни средства или интелигентни домашни устройства) могат да взаимодействат с интелигентните измервателни уреди. Това ще спомогне за ускоряване на ефективното използване на гъвкавостта на пазарите на дребно чрез насърчаване на практическата интеграция на гъвкави уреди и инфраструктура за интелигентно измерване.

Оперативно съвместимият достъп до данни от измерването и данни за потреблението е също толкова съществен за пълното използване на потенциала на интелигентните измервателни уреди и за улесняване на услугите за гъвкавост. Комисията подготвя основата за по-конкретни технически правила относно оперативната съвместимост на данните за реакцията на потреблението. Осигуряването на достъп до първични данни от измерването е от съществено значение не само за подпомагане на реакцията на потреблението, но и за насърчаване на новаторските предложения на дребно и за даване на възможност на потребителите активно да управляват своето потребление и потенциала си за гъвкавост.

В този контекст се открояват три приоритета:

- **Бързо въвеждане:** гарантиране, че интелигентните измервателни уреди се въвеждат незабавно и са оборудвани с функционалности, които позволяват динамично ценообразуване, обратна връзка в почти реално време и оперативна съвместимост за безпрепятствен и сигурен достъп до данни.
- **Оперативно съвместим достъп до данни:** Изискванията на ЕС за достъп до данни, включително Регламент (ЕС) 2023/1162^{45,46}, гарантират, че както доставчиците на услуги, така и потребителите могат лесно и ефективно да използват данни от измерване и за потребление в услугите за гъвкавост.
- **Ангажираност на потребителите:** за да бъде напълно ефективно, въвеждането на интелигентни измервателни уреди следва да бъде съпроводено с ясна комуникация, дисплеи в дома и цифрови инструменти, които позволяват на потребителите да наблюдават, разбират и използват данните за своето потребление и разходите за енергия.

2.5 Насърчаване на целесъобразни гъвкави договори на дребно

Гъвкавите договори на дребно дават възможност на потребителите да взаимодействат с пазара чрез ценови сигнали, да управляват потреблението си на електроенергия и да намаляват сметките си, като същевременно подпомагат по-доброто управление на върховото натоварване. Те също така повишават ефективността на системата и улесняват интегрирането на производството от възобновяеми енергийни източници, като стимулират потреблението в периоди на изобилие от евтина и нисковъглеродна електроенергия.

Съществуват различни видове гъвкави договори за доставка на електроенергия, които са подходящи за различни потребителски профили:

- Договорите за динамично ценообразуване⁴⁷, които се основават на пазарните цени на едро, предоставят на потребителите ценови сигнали, които насърчават корекциите в реално време на тяхното енергопотребление. Те са особено подходящи за потребители с гъвкави активи, като например електрически превозни средства и термopомпи, които лесно могат да пренасочват потреблението си и да намалят значително сметките си за енергия.
- Продукти с ценообразуване според времето на използване, при които денонощието се разделя на ограничен брой ценови интервали (например дневна/нощна зона или зона на върхово/извън върхово потребление). Те са по-малко сложни и по-предвидими и са достъпни за крайни потребители със способност за преразпределяне на фиксираното натоварване.
- Хибридни договори, които често включват фиксиран и гъвкав елемент на ценообразуване, за потребителите, които желаят да имат по-предвидими разходи

⁴⁵ Регламент за изпълнение (ЕС) 2023/1162 на Комисията от 6 юни 2023 г. относно изисквания за оперативна съвместимост и недискриминационни и прозрачни процедури за достъп до данни от измерването и данни за потреблението, ОВ L 154, 15.6.2023 г., стр. 10—40, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2023/1162/oj.

⁴⁶ Регламент (ЕС) 2023/1162 предоставя прозрачна рамка за предоставяне на възможност на крайните клиенти и отговарящите на условията страни да имат своевременен, прост и сигурен достъп до валидирани исторически и невалидирани данни за измерване и потребление в почти реално време. С регламента се определят правила, които улесняват оперативната съвместимост на достъпа и обмена на данни между участниците на пазара, като същевременно се насърчават енергийните услуги и конкуренцията на пазара на дребно.

⁴⁷ Динамичното ценообразуване често се нарича ценообразуване в реално време (RTP); вж. например Флорентинската школа по регулация, „Динамични тарифи за електроенергия на дребно: избор и бариери“, 2020 г.

за енергия. Те позволяват на потребителя да разбере предимствата на гъвкавостта, като същевременно се избягва пълното излагане на волатилност на цените.

- Цени за критичните периоди на върхово натоварване (CPP), при което цените на електроенергията се повишават значително в периоди на прекомерно търсене или ограничено предлагане (напр. когато приносът на възобновяемите енергийни източници е нисък).

Тези варианти предоставят на потребителите широк избор, съобразен с тяхната способност и готовност да участват в гъвкавостта.

Договори с динамична цена на електроенергията: Чрез договорите с динамична цена потребителските цени се свързват директно с пазарните цени на едро, обикновено на пазара за ден напред или пазара в рамките на деня. Те могат да осигурят значителни икономии на разходи за енергия на потребителите с гъвкави активи и желание за управление на ценовия риск, като например собственици на електрически превозни средства (ЕПС) или домакинства с интелигентни отоплителни системи, тъй като те позволяват на потребителите да се възползват от по-ниски цени, когато производството от възобновяеми енергийни източници е в изобилие, а те са изложени на по-високи цени, когато системата е затруднена⁴⁸.

Според данните на ACER—CEER⁴⁹ договорите с динамична цена са достъпни за домакинствата в 16 държави членки; само в няколко държави обаче е налице значително навлизане на такива договори⁵⁰. В редица държави членки с много ниско ниво на навлизане на интелигентни измервателни уреди такива договори изобщо не се предлагат само с няколко изключения. На тези пазари липсата на необходимата инфраструктура обяснява липсата на гъвкави оферти на дребно, което подчертава значението на ускореното внедряване на интелигентно измерване за отключване на гъвкавостта от страната на потреблението.

Правна рамка и основни принципи за договорите с динамична цена на електроенергията: В Директивата за електроенергията „договор с динамична цена на електроенергията“ се определя като договор за доставка, който отразява цените на спот пазарите на интервали, които са най-малкото равни на периода на уреждане на дисбаланса на пазара⁵¹. Всички потребители с интелигентен измервателен уред имат право на договор с динамична цена на електроенергията от поне един доставчик, както и от всички доставчици с над 200 000 клиенти в съответната държава. Договорите с динамична цена следва да осигуряват на потребителите близко отражение на колебанията на пазарните цени, като им позволяват да реагират по съответния начин. Общата цел е крайните клиенти по договорите с динамична цена да коригират моделите си на потребление по гъвкав начин, като по този начин допринасят за ограничаване на скокове на цените на пазара на едро.

⁴⁸ Въз основа на данните от доклада на ACER за наблюдение на пазара за 2025 г. (*Поощряване на гъвкавостта: как изборът на договор на дребно може да помогне за осигуряване на гъвкавост за потребителите*) и собствените изчисления на Комисията сочат, че ако потребителите на електроенергия преминават към договор с динамична цена и активно управляват потреблението си, те биха могли да постигнат икономии до 40 %.

⁴⁹ ACER—CEER, Доклад за наблюдение на пазара относно търговията на дребно с енергия за 2024 г. (таблица приложение 3).

⁵⁰ Според справките на ACER по държави относно електроенергията (юли 2025 г.) само в няколко държави членки навлизането на договорите с динамична цена надхвърля 5 % (Испания, Латвия, Нидерландия, Финландия, Швеция).

⁵¹ „договор с динамична цена на електроенергията“ означава договор за доставка на електроенергия между доставчик и краен клиент, който отразява колебанията в цената на спотовите пазари, включително на пазарите „ден напред“ и пазарите в рамките на деня, на интервали, които са най-малкото равни на честотата на уреждане на дисбаланса на пазара.

Съгласно член 11, параграф 1а от Директивата за електроенергията се изисква преди сключването или удължаването на който и да е договор, включително договор с динамична цена, клиентите да бъдат информирани за общата цена и нейната разбивка, както и дали цената е фиксирана, променлива или динамична. Въпреки че не е възможно при договор с динамична цена доставчиците да съобщават крайната цена на потребителя седмици предварително⁵², те следва да са в състояние ясно да обяснят по какъв начин цените на спот пазара се трансформират в потребителски цени.

Освен това, по отношение на защитата на потребителите и в съответствие с член 11, параграф 2 от Директива (ЕС) 2019/944, крайните клиенти трябва да бъдат напълно информирани от доставчиците за възможностите (напр. по-ниски разходи при адаптиране на потреблението към по-евтини периоди, участие в интеграцията на възобновяеми енергийни източници), разходите и рисковете (напр. излагане на ценови скокове, по-голяма нестабилност на сметките за потребителите без гъвкавост). Също така е от съществено значение крайните клиенти да бъдат информирани относно техническите предпоставки, по-специално необходимостта от подходящ интелигентен измервателен уред.

Хибридни договори: Договорите с динамична цена може да не са подходящи за всички клиенти. Обстоятелствата при някои потребители могат да бъдат такива, че те да са ограничени по отношение на гъвкавостта, която могат да осигурят по договор с динамична цена. Други потребители може да изпитват притеснения относно излагането на финансов риск по време на периоди на интензивна волатилност на цените.

Неотдавнашните скокове в цените на енергията направиха това още по-очевидно, което подчерта необходимостта от договорни опции, които предлагат както гъвкавост, така и стабилност. Договорите за хибридно ценообразуване осигуряват комбинация от стабилност и гъвкавост, която може да бъде особено подходяща за потребители, желаещи да запазят сметките си за енергия предвидими, но също така готови да реализират спестявания чрез промяна на начина и времето на потребление на електроенергия. Чрез комбиниране на предвидимост и адаптивност хибридните договори могат да бъдат съобразени с разнообразните нужди на потребителите и имат потенциала да осигурят известна степен на сигурност, съчетана с ниво на гъвкавост, като по този начин предоставят на потребителите по-голям избор, контрол и увереност при управлението на тяхното потребление на енергия.

ACER—CEER⁵³ идентифицира различни видове хибридни договори. Някои хибридни договори са предназначени да защитават потребителите от скокове на цените, като същевременно отразяват пазарните тенденции. Например чрез въвеждане на тавани на цените, така че потребителят да не бъде изправен пред неочаквано високи сметки. Други договори предлагат безплатни или намалени по цена часове, като насърчават потребителите да пренасочват потреблението си към тези по-евтини периоди. Съществува и възможност за персонализирани договори за ЕПС, които съчетават фиксирани тарифи извън периодите на върхово потребление със стимули за интелигентно зареждане. Такива договори биха могли да включват възможности за двупосочно зареждане, като предоставят специфични стимули за потребителите да отдават електроенергия по време на върхово потребление и да зареждат, когато цените са ниски.

⁵² Както се изисква в член 10, параграф 4 от Директива (ЕС)2019/944.

⁵³ ACER—CEER, Доклад за наблюдение на пазара относно търговията на дребно с енергия за 2024 г.

За да се подпомогне навлизането на хибридните договори, държавите членки следва да създадат регулаторни условия, които да позволяват на доставчиците да експериментират с иновативни хибридни оферти, като същевременно се гарантират прозрачност, сравнимост и защита на потребителите. Осигуряването на видимост на тези продукти чрез инструменти за сравнение на цените ще бъде от решаващо значение, за да могат потребителите да вземат информирани решения и да се избегне объркване.

Примери от държавите членки⁵⁴

Във **Финландия** хибридни договори⁵⁵ съчетават фиксирано и гъвкаво ценообразуване. Потребителите плащат фиксирана цена за потреблението си, но могат да намалят сметките си, като пренасочат използването на електроенергия към часове с по-ниски цени (например между 1:00 ч. и 6:00 ч.). Те могат да се възползват от правилното синхронизиране на енергоемки дейности като зареждане на ЕПС или подгряване на вода, като същевременно се избягва рискът от значително повишаване на цените в сравнение с динамичен договор.

Също така във **Финландия**⁵⁶ разновидност на фиксирано и гъвкаво ценообразуване съчетава договор с фиксирана цена с месечно „въздействие върху потреблението“, при което потребителите могат да коригират потреблението си на електроенергия въз основа на информация, получена чрез приложение, за да се възползват от по-евтините дни и часове, като по този начин намалят крайната цена на потребената от тях електроенергия.

В **Белгия** договор⁵⁷ предлага фиксирани часове извън часовете с върхово потребление в три часови зони, съчетаващи зони с ниска цена и с много ниска цена. Клиентите могат да бъдат информирани за различните часови зони чрез приложение и да оптимизират потреблението си. Собствениците на електрически превозни средства могат да използват функция за интелигентно зареждане.

Във **Франция** конкретен договор за ЕПС⁵⁸ съчетава зарядна станция, специална тарифа за електроенергия и приложение, чрез което потребителят има достъп до услуги за наблюдение и интелигентно зареждане. Клиентите могат да зареждат автомобилите си през периоди с ниски разходи и да оптимизират зареждането и икономиите чрез функцията за интелигентно зареждане.

Цени за критичните периоди на върхово натоварване (СРР): В член 7а от Регламента за електроенергията се определя специален продукт за ограничаване на върховото потребление, който е предназначен да се използва само във време на криза при цените на електроенергията⁵⁹. Този временен и обвързан със срокове регулиран механизъм за ограничаване на върховото потребление може да съществува успоредно с пазарни

⁵⁴ Примерите, представени в настоящия документ, служат само за илюстриране на разглежданите видове договори. Те не представляват изчерпателен списък на продуктите, предлагани в ЕС.

⁵⁵ Договор „Välkky“, предлаган от Väre Ltd.

⁵⁶ Договор „Oomi Flex“, предлаган от Oomi Oy; дружеството изчислява, че 90 % от клиентите по този гъвкав договор плащат по-малко в сравнение с договор с напълно фиксирана цена, като планират времето за използване на електроенергията. Клиентите могат да платят повече от фиксираната ставка, ако не планират съответно потреблението си. Приложението играе ключова роля, като информира клиентите за най-рентабилните периоди на потребление.

⁵⁷ Договор „Empower Flexi-time“, предлаган от ENGIE, за клиенти с по-голямо потребление, които са в състояние да пренасочат значителна част от своето потребление на електроенергия (например електрически автомобили, интелигентни батерии или програмируеми енергоемки устройства).

⁵⁸ Договор „Ma Recharge Intelligente“, предлаган от ENGIE.

⁵⁹ Както е декларирано в съответствие с член 66а от Директива (ЕС) 2019/944.

оферти за СРР. Те вече съществуват в някои държави членки, където доставчиците предлагат продукти с най-висока цена, за да стимулират потребителите да намалят потреблението през периодите на високи разходи като част от нормалните операции на дребно. Такива търговски продукти със СРР са част от обичайните иновации при търговията на дребно и избора на потребителите.

Подобряване на избора чрез множество договори за доставка: Измененият член 4 от Директива (ЕС) 2019/944 укрепва правата на потребителите, като гарантира, че всички крайни клиенти са свободни не само да избират своя доставчик на електроенергия, но и да сключват повече от един договор за доставка едновременно, като имат няколко точки на измерване и фактуриране в обектите на клиента, обхванати от единна точка на свързване. Тази възможност може да бъде осигурена чрез интелигентни измервателни системи или уреди за индивидуално отчитане⁶⁰.

Тази нова разпоредба има важни последици за насърчаване на гъвкавостта в договорите на дребно. По-специално тя дава на потребителите възможност да разпределят потреблението си на електроенергия в различни договори в зависимост от естеството на товарите си. Следователно потребителите могат да покрият нуждите си от електроенергия, като използват различни договори за своите устройства. Например:

- Електрически превозни средства (ЕПС): клиентите могат да изберат динамичен договор или договор за време на използване за зареждане на ЕПС, като оптимизират разходите посредством пренасочване на зареждането към часове с ниски цени.
- Термопомпи: отоплителните товари могат да бъдат обхванати от договор за време на използване или, когато инсталацията позволява, от договор с динамична цена или хибриден договор.
- Базов товар на домакинствата: останалата част от потреблението на домакинствата може да бъде обхваната от конвенционален договор с фиксирана цена, осигуряващ предвидимост за ежедневното потребление.

С подобно разделяне на договорите се избягва изборът „всичко или нищо“, с който потребителите могат да се сблъскат, като приемат договор с динамична цена за цялото си потребление на домакинството. Вместо това домакинствата могат да съчетаят стабилността с гъвкавостта, като запазят част от потреблението си защитено от всякакъв ценови риск, като същевременно излагат гъвкавите товари на подходящите ценови сигнали.

Взаимодействие с мрежовите тарифи: Таксите за мрежата представляват значителна част от сметката за електроенергия⁶¹ и с инвестициите в мрежата, които се очаква да се увеличат през следващите години, този дял вероятно ще се увеличи допълнително⁶². Мрежовите тарифи, отразяващи разходите, могат да предоставят стимули за пренасочване на потреблението от периодите на върхово потребление, намаляване на

⁶⁰ Съгласно съображение 19 от Директива (ЕС) 2024/1711 напредъкът в технологиите за отчитане и индивидуално отчитане, съчетан с информационни и комуникационни технологии, прави технически възможно наличието на няколко доставчика за отделни обекти.

⁶¹ Според Доклада на ACER—CEER за наблюдение на пазара относно търговията на дребно с енергия за 2024 г. разходите за електроенергия в мрежата представляват 24 % от средната сметка за електроенергия в ЕС. Докато в миналото разходите за мрежата представляваха по-голям дял от сметката за електроенергия, поради неотдашното повишение на цените на електроенергията енергийният компонент се превърна в основният фактор, определящ общите разходи за енергия, поети от потребителите.

⁶² COM (2025) 4010 final „Насоки за съобразени с бъдещето такси за мрежата с цел намаляване на разходите за енергийната система“.

общите системни разходи и допълване на гъвковите договори на дребно⁶³. За да се постигне максимална ефективност, тарифните структури следва да отразяват разходите на системата, да насърчават преразпределянето на товари в пиковите часове и да останат справедливи и достъпни за всички потребители, включително за тези с ограничен потенциал за гъвкавост. Предимствата на намаленото претоварване на мрежата следва да водят до по-ниски системни разходи.

Чрез мрежовите такси, отразяващи разходите, в съответствие с Насоките на Комисията за 2025 г. относно разработването на тарифи за разпределение⁶⁴ могат да бъдат съгласувани стимулите и допълнително да бъде възнаградено пренасочването на потреблението в ситуации, в които доставчиците предлагат динамични или хибридни договори. Поради това държавите членки и регулаторните органи се насърчават да гарантират, че мрежовите тарифи отразяват разходите и предоставят сигнали за гъвкавост, които са в съответствие с гъвковите договори на дребно. Това изисква тясна координация между регулаторите, системните оператори и съответните заинтересовани страни.

За да насърчат и подкрепят развитието на гъвкавостта, държавите членки, в сътрудничество с регулаторните органи и доставчиците, следва по-специално да се съсредоточат върху следните аспекти:

- **Диверсифициране на продуктите на дребно** чрез подпомагане на въвеждането на динамични продукти, продукти с ценообразуване според времето на използване и хибридни продукти, които ограничават пазарната експозиция, като същевременно запазват ценовите сигнали, така че потребителите с различна степен на готовност и способност да поемат рискове да имат избор на гъвкав договор.
- **Стимулиране на иновациите** чрез насърчаване на пилотни проекти и регулаторни лаборатории за нови продукти на пазара, като например хибридни договори. Това следва да се допълни със справедливи, ограничени във времето и подходящо насочени стимули, разработени по социално балансиран начин, за да се подпомогне първоначалното навлизане на гъвкави оферти и подпомагащи устройства (напр. интегриране на ЕПС и термопомпи, интелигентни регулатори). Тези стимули следва да бъдат внимателно структурирани, за да се избегне регресивен ефект и да се гарантира, че уязвимите домакинства и домакинствата в положение на енергийна бедност не са изключени.
- **Гарантиране, че гъвкавостта остава доброволна**, прозрачна и съобразена с различните нужди на потребителите, с предпазни мерки за енергийно бедните и уязвими клиенти. Държавите членки следва да гарантират, че търговията на дребно предлага гъвкавост при възнагражденията, като същевременно защитава онези потребители, които са по-малко способни да се ангажират. Държавите членки следва също така да гарантират, че потребителите са добре защитени от нелоялни маркетингови практики, включително агресивен телемаркетинг и

⁶³ Гъвковите тарифи за разпределителните мрежи могат да осигурят допълнителен лост за стимулиране на гъвковото потребление. Понастоящем редица държави членки вече прилагат незадължителни или задължителни „нощни-дневни“ или други мрежови тарифи според времето на използване (ACER, „Отключване на гъвкавостта: печеливши при всички обстоятелства действия за премахване на пречките пред реакцията от страната на потреблението“, 2025 г.). Мрежовите тарифи могат да се начисляват пряко чрез договор за услуги от електроенергийната мрежа или непряко чрез договора за електроснабдяване.

⁶⁴ С ОВ С, С/2026/126, 9.1.2026 г., ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2026/126/oj>

подвеждаща информация, които биха могли да доведат до сключване на договори с динамична цена, които не отговарят на техните нужди.

- **Осигуряване на наличието на подходящо за целта интелигентно измерване и оптимален достъп до данни** чрез ускоряване на внедряването на интелигентни измервателни уреди и пълно прилагане на изискванията за оперативна съвместимост за достъп до данни (Регламент за изпълнение (ЕС) 2023/1162), като по този начин се дава възможност за навременен и сигурен достъп до информация за потребителите и доставчиците на услуги. Гарантиране на минимални стандарти в съответствие с предвидените функционални възможности (член 20 от Директивата за електроенергията) по отношение на обхвата на интелигентните измервателни уреди, достъпа до данни в почти реално време и възможностите за автоматизация, така че потребителите и инструментите на трети страни да могат да реагират ефективно.
- **Повишаване на осведомеността на потребителите** чрез предоставяне на ясна информация относно предимствата, недостатъците и целесъобразността на всеки вид договор. Това може да включва ясни и лесно разбираеми кампании чрез различни комуникационни платформи и средства, обхващащи формирането на цените, типичните въздействия върху сметките за различните потребителски профили, сценариите за риска и каналите за подаване на жалби.
- **Изискване от доставчиците на електроенергия да предоставят илюстративни сравнения на сметките**, показващи какво би платил потребителят при динамични оферти, фиксирани оферти или оферти за време на използване, въз основа на исторически данни за потреблението. Преди сключването на договор с клиент доставчиците могат да използват и методите за профилиране на риска на независимите клиенти. Доставчиците следва да бъдат задължени да оповестяват съответната информация относно разпределението на рисковете и принципите на възнаграждение в стандартен формат, установен от националния регулаторен орган. Освен това по време на изпълнението на договора доставчиците биха могли да предоставят персонализирана информация и съвети, за да помогнат на потребителите да адаптират своите потребителски навици.
- **Изискване онлайн инструментите за сравнение да представят не само цените на различните динамични продукти, но и експозицията на риск и потенциалните спестявания** за потребителя в сравнение с договори с фиксирана цена или други продукти с диференцирани цени според времето. Тези инструменти следва да бъдат неутрални, да подлежат на публичен надзор с цел осигуряване на доверие и да са достъпни за потребителите с по-ниски цифрови умения.
- **Насърчаване на използването на технологии за автоматизация** (напр. системи за управление на дома и интелигентни термостати, интелигентни зарядни устройства за ЕПС, интелигентни устройства), които помагат на потребителите да се възползват от предимствата на динамичното ценообразуване без постоянна ръчна намеса. При разработването на национални инициативи, свързани с интелигентни уреди, държавите членки се приканват да доразвият кодекса за поведение на ЕС за оперативно съвместими енергийно интелигентни уреди, за да насърчат навлизането на уреди с оперативно съвместими и отворени функции за гъвкавост, вместо да разработват национални подходи, които крият

риск от фрагментиране на единния пазар за уреди като отопление, вентилация, климатизация (ОВК) или бяла техника⁶⁵.

- **Обръщане на внимание на електронното приобщаване и справедливия достъп** като се гарантира, че потребителите с ограничени електронни умения или ограничена свързаност няма да бъдат изоставени. Мерките могат да включват офлайн точки за достъп, телефонни линии за оказване на помощ, инструменти за сравнение на хартиен носител и целенасочена подкрепа чрез организации на потребителите. Подобни стъпки са от съществено значение, за да се гарантира, че гъвкавите оферти са достъпни за всички домакинства и няма риск да бъдат недостатъчно използвани поради цифрови бариери.
- **Гарантиране, че националните организации на потребителите и енергийните регулатори разработват опростени ръководства**, в които се обяснява кои потребителски профили са най-подходящи за динамични договори, договори за време на използване или хибридни договори. В ръководствата следва също така да се подчертават целенасочените предпазни мерки, които са на разположение на уязвимите и енергийно бедни потребители, като например незадължителните характеристики на „стабилизатора на сметките“ в рамките на гъвкавите договори. Тези механизми предпазват домакинствата от краткосрочна нестабилност или временни екстремни скокове на цените, като същевременно се запазват стимулите за пренасочване на потреблението, и могат да бъдат проектирани като незадължителни добавки, целенасочени мерки за уязвимите групи или временни инструменти, задействани в периоди на криза.
- **Наблюдаване и докладване на напредъка**. Държавите членки и/или регулаторните органи следва да проследяват навлизането на договорите с динамична цена и въздействието върху разходите за електроенергия за потребителите и да докладват своите констатации съответно, за да информират за корекциите на пазара, основани на доказателства (член 11 и член 59 от Директивата за електроенергията). Наблюдението следва да включва резултатите по отношение на справедливостта и разпределението, жалбите на потребителите и ефективността на мерките за защита, за да се осигурят непрекъснати корекции, основани на доказателства. В този контекст се препоръчва също така да се наблюдава развитието на други гъвкави договори на дребно, като се разгледат подобни аспекти.

ЗАКЛЮЧЕНИЯ

В член 5 от Директивата за електроенергията се предвижда структурирана, но гъвкава регулаторна рамка за публични ценови интервенции на пазара на дребно на електроенергия. Съгласно него държавите членки се оправомощават да реагират на конкретни предизвикателства, при условие че тези цели са в съответствие с общия икономически интерес и принципите на Директивата за електроенергията. Тази приспособимост дава възможност за адаптирани политически отговори, като същевременно се запазва сближаването на вътрешния енергиен пазар. Критериите, изложени в член 5, също така ръководят изпълнението на специфични за кризи интервенции съгласно член 66а от Директивата за СПЕ, като гарантират регулаторна

⁶⁵ Комисията ще гарантира, че моделите, декларирани като съответстващи на кодекса за поведение на подписаните ги производители, могат да бъдат намерени в европейския регистър за енергийното етикетиране на продуктите, EPREL (url: https://energy-efficient-products.ec.europa.eu/eprel_en).

съгласуваност по време на извънредни ситуации. Като ограничава интервенциите до тези конкретни случаи, директивата засилва основния принцип на пазара за ценообразуване, определяно от доставчиците, като гарантира, че интервенциите остават редки и ограничени по време. Интервенциите следва да бъдат придружени от структурни мерки за развитие на ефективна конкуренция или за справяне с енергийната бедност.

Съгласно член 5 се осигурява устойчива и приспособима рамка, която се справя с непосредствените уязвимости, без да компрометира дългосрочното развитие на единен, динамичен енергиен пазар на ЕС. В настоящия доклад Комисията изтъкна практики, които да подпомогнат държавите членки да подобрят прилагането на член 5. На този етап Европейската комисия не предлага да се въведе ново законодателно предложение във връзка с член 5. Комисията обаче ще продължи да следи прилагането на член 5 заедно с подкрепата за включването на по-голяма гъвкавост на пазарите на дребно.

Наблюдението на неотдашните събития потвърждава, че гъвкавостта на търговията на дребно все повече се признава за важен елемент от постигането на ориентирана към потребителите, достъпна и устойчива енергийна система. В нарастващ брой държави членки вече се предлагат динамични договори, договори за време на използване и хибридни договори, подкрепени от постепенното въвеждане на интелигентно измерване и по-ясни правила за достъп до данни. Когато тези условия са налице, потребителите са в състояние по-добре да участват активно на пазара, да коригират потреблението си, да намалят сметките си и да допринасят за общата ефективност на системата.

Същевременно анализът показва, че е необходим по-нататъшен напредък. Въвеждането на гъвкави договори за търговия на дребно с електроенергия може да бъде ускорено чрез ефективното прилагане на Директивата за електроенергията и Регламента за електроенергията, както и чрез разработването на подходящи рамки, които улесняват наличието на гъвкави оферти на пазара. Следователно държавите членки и регулаторите имат важна роля по отношение на ключовите заинтересовани страни във връзка с насърчаване на навлизането на гъвкави договори на дребно и идентифициране и намаляване на пречките пред тяхното приемане.

Гъвкавостта не следва да се насърчава безразборно. Вместо това тя трябва да остане доброволна, прозрачна и съобразена с различните нужди на потребителите, с гаранции за уязвимите и енергийно бедните клиенти. Офертите на дребно от този тип са най-ефективни, когато гъвкавостта наистина може да бъде предоставена, докато потребителите, които са по-малко способни да се ангажират, се нуждаят от подходяща защита.

Държавите членки се приканват да прилагат добрите практики, съдържащи се в настоящия доклад, за да подкрепят националните подходи за насърчаване на гъвкави договори на пазара на дребно. За да функционира ефективно динамичното ценообразуване на електроенергията, потребителите се нуждаят от ясна и прозрачна информация за цените и потреблението на електроенергия, за да могат да правят информиран избор. Обратната информация от консултацията⁶⁶ потвърди, че прозрачността и съпоставимостта са от съществено значение за изграждането на доверие, докато пропуските в интелигентното измерване и достъпа до данни остават

⁶⁶ Вж. обратната информация от откритата консултация, проведена от Европейската комисия в рамките на „Енергийния пакет за гражданите: защита и разширяване на правата и възможностите на потребителите при осъществяването на справедлив преход“ (открита консултация, инициатива № 14737), портал *Spodelете мнението си*, посетен на: 25.9.2025 г.; Уебсайт: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14737-Citizens-Energy-Package-protecting-and-empowering-consumers-in-the-just-transition_bg.

основни пречки. Без такава подкрепа неочакваното увеличение на сметките може да подкопае доверието и да забави прехода към по-гъвкаво потребление.

Успоредно с това е важно да се подкрепи въвеждането на други гъвкави договори, като например договори за време на използване и хибридни продукти, за да се отговори на нуждите на по-широка клиентска база. Мненията от обществеността показаха силна подкрепа за хибридните модели като балансирано решение между ценовите сигнали и защитата на потребителите. Поради това следва да се въведат предпазни мерки, за да се гарантира, че всички договори остават доброволни, прозрачни и разбираеми, като се обръща специално внимание на потребителите, които може да са по-малко способни да оценяват рисковете и възможностите, свързани с такива продукти. Заинтересованите страни също така подчертаха необходимостта от пропорционална защита, особено за уязвимите потребители, като същевременно отправиха предупреждение срещу крайни мерки, които биха могли да отслабят ефективните ценови сигнали.